

JUNI 2026 · FOLKEVERSJON AV DEN ØKONOMISKE ANALYSEN AV ALVER KOMMUNE

Kva skjer med pengane i Alver?

Kommuneøkonomi er full av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak orda handlar det om noko alle kjenner: **inntekter, rekningar, sparepengar og lån**. Dette heftet forklarar — utan fagspråk — kva ein grundig gjennomgang av Alver-økonomien fann. Og Alver har eit alvorleg utgangspunkt: ein kommune utan sparepengar i botnen, som bruker meir enn han har — og som no er på veg mot statleg økonomisk kontroll (ROBEK).

127 mill.

så mykje meir enn forventa bruker Alver på eldreomsorg og pleie kvart år. Kommunen seier sjølv at sektoren kostar 100–120 mill. meir enn han toler

5 %

så lita er sparekontoen målt mot årsinntekta — nær tom. Alver har inga «arv» eller finansformue å falle tilbake på

3. år

på rad går kommunen i minus på drifta. Held det fram, kjem Alver under statleg økonomisk styring (ROBEK)

Tenk på kommunen som ein husstand: Alver «tener» greitt — skatt og overføringar frå staten. Men husstanden bruker meir enn han tener, år etter år. Den vesle sparekontoen blir tappa, og snart er han tom. Og til skilnad frå rike naboar finst det inga arv eller fond i bakhand som kan tette holet. Den dyraste rekninga er pleie og omsorg av dei eldste — den åleine kostar over 100 millionar meir enn familien har råd til. Difor må Alver no kutte hardt, og banken (staten) står klar til å overta styringa dersom det ikkje snur. Det er omtrent det som skjer i Alver no.

Grunnlaget for dette heftet er ei full analyse bygd på opne offentlege tal (SSB, Statsforvaltaren, kommunens eigne rapportar, tilsyn og lokalavis). Den tekniske rapporten viser alle kjelder og utrekningar. Hovudtala her er frå 2025 — det siste året med endelege, reviderte tal (publisert 16. juni 2026).

Alver bruker meir enn forventata på nesten alt — mest på eldreomsorg

For å samanlikne kommunar rettferdig kan ein ikkje berre sjå på kronebeløp — ein kommune med mange eldre treng meir omsorg, ein med mange barn treng meir skule. Staten har difor eit eige reknestykke som seier kva kvar kommune *burde* trenge med akkurat si befolkning. Vi har samanlikna Alvers faktiske forbruk med dette «forventata behov»-talet:

OMRÅDE	MEIR/MINDRE ENN FORVENTA PER ÅR	KVA TYDER DET?
Eldreomsorg og heimetenester	127 mill. meir	Den store rekninga — kommunen seier sjølv det er meir enn han toler. Les neste side
Grunnskule	51 mill. meir	Over forventata — men det skuldast at det blir stadig færre barn (les side 3)
Barnehage	32 mill. meir	Over forventata, og aukar
Barnevern	19 mill. meir	Over forventata — truleg dyre tiltak, ikkje dårleg kvalitet
Sosialhjelp m.m.	10 mill. meir	Litt over forventata (var høgare året før)
Helsetenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	7 mill. mindre	Så vidt under forventata
Administrasjon («byråkratiet»)	73 mill. mindre	Langt under forventata — kontora vart slått saman i 2020 og blei billigare

Det viktige: Alver bruker meir enn forventata på dei fleste tenestene — og *klart* mest på eldreomsorg, som åleine ligg 127 millionar over. Det einaste store unntaket er administrasjonen, som er blitt 73 millionar billigare etter at Lindås, Meland og Radøy slo seg saman til éin kommune i 2020. Med andre ord: sjølve «kontordrifta» er allereie kutta hardt, medan dei store velferdstenestene framleis kostar meir enn kommunen har råd til.

Reknestykket viser altså ein kommune som **bruker over evne på tenestene**, med eldreomsorga som den tunge posten. Det er her det meste av problemet ligg — ikkje i byråkratiet, som alt er slanka. Kvifor eldreomsorga er så dyr, forklarar vi på neste side.

Kvifor kostar eldreomsorga 127 millionar meir enn forventa?

Den klart største utfordringa i Alver er pleie og omsorg av eldre og sjuke. Kommunen bruker **127 millionar kroner meir per år** enn det folketalet skulle tilseie — og kommunen seier det rett ut sjølv: helse og omsorg «brukar mellom 100 og 120 millionar meir enn kommunen har økonomisk berekraft til». Dette er ikkje eit eingongstilfelle, men eit varig, for høgt nivå. Kvifor?

- **Spreidd struktur etter samanslåinga.** Alver vart skipa i 2020 av tre tidlegare kommunar. Det gjev mange små einingar spreidde utover eit stort område — og smådrift er dyrare per brukar enn store, samla einingar. Kommunen seier sjølv at dei tyngste omsorgstenestene må samlast.
- **Tungt lønnstunge tenester.** Omsorg er folk som steller folk. Nesten alle pengane går til løn. Når det er mange små stader å bemanne, og mykje vikar- og sjukefråvær (Alver ligg over landssnittet), blir rekninga høg.
- **Dyre institusjonsplassar.** Ein plass på sjukeheim kostar over 2,2 millionar kroner i året i Alver — høgt — sjølv om talet på dei eldste på langtidsplass ikkje er spesielt høgt.

Kommunen har varsla store kutt — men dei er enno ikkje synlege. Kommunedirektøren har lagt fram innsparingstiltak på heile 127 millionar kroner, og kommunen har ei eiga sak som heiter «Klar for store innsparingar i helse og omsorg». Men i 2025-tala ligg eldreomsorga framleis 127 millionar over forventa. Med andre ord: innsparingane er **annonserte, men ikkje gjennomførte**. Det er den store testen framover.

Og dei kuttar mest i skulane. For å spare pengar har fleirtalet i kommunestyret vedteke å kutte rundt **90 millionar i barnehage og skule over fire år**, og kommunedirektøren har føreslått å **leggje ned fem skular** (Sæbø, Eikanger, Seim, Grasdal og Vestbygd). Grunnen er at det blir færre barn. Men det reiser eit spørsmål: den store rekninga er eldreomsorg — så kvifor kuttar kommunen først og fremst i skulane? Det er eit politisk val som er verdt å diskutere.

Lite i bakhand — og på veg mot statleg kontroll

–1,0 %

kommunen går i minus på drifta
— tredje året på rad. Han bruker
meir enn han tener

5 %

sparekontoen
(«disposisjonsfondet») er nær
tom — og det finst inga arv eller
fond bak

86 %

kommunens lån tilsvarer nesten
ei heil årsinntekt

Her er den ærlege historia. Alver er **ikkje** ein rik kommune med ein stor buffer. Han er ein kommune som bruker meir enn han tener, år etter år, og som difor tappar den vesle sparekontoen sin tom.

Inga «arv» å falle tilbake på

Nokre kommunar — som Asker — har eit stort fond frå sal av kraftaksjar, ein arv som kan dempe dårlege år. **Alver har ikkje noko slikt.** Når Alver går i minus, finst det ingen finansformue som tar støyten — det går rett på den vesle sparekontoen. Difor er problemet i Alver «driftsbore»: det handlar om at den daglege drifta kostar meir enn inntektene, ikkje om uflaks på børsen. Og difor er det alvorleg når kontoen no nærmar seg null.

På veg inn i ROBEK

Når ein kommune går i minus over tid og tømmer sparekontoen, kan staten setje han på ei eiga liste som heiter **ROBEK**. Då mister kommunen mykje av råderetten over eige budsjett — staten må godkjenne store avgjerder. Alver er «på veg inn i ROBEK», ifølgje lokalavisa, dersom utviklinga ikkje snur. Det er for å unngå dette at kommunen no kuttar hardt: rundt 90 millionar i barnehage og skule, fem skular føreslått nedlagde, og store innsparingar varsla i eldreomsorga.

Den ubrukte moglegheita: Alver krev i dag eigedomsskatt berre på *næring* (fabrikkar, kraftverk og liknande), ikkje på vanlege **bustader**. Mange norske kommunar har bustadskatt. Det tyder at Alver har ei inntektskjelde liggjande ubrukt, samstundes som kommunen legg ned skular og nærmar seg statleg kontroll. Å innføre bustadskatt er eit heilt legitimt politisk val — og å la vere er det også. Men det er eit reelt val: kommunen kunne henta inn pengar her i staden for å kutte i tilbod. Dette er den «siste utvegen» som politikarane enno ikkje har teke i bruk.

Det ærlege biletet er altså verken «alt er krise» eller «dette ordnar seg av seg sjølv». Det er ein kommune som bruker over evne på tenestene — særleg eldreomsorg — utan sparepengar i bakhand, og som no må velje mellom å kutte djupare, gjennomføre dei varsla omsorgsinnsparingane, eller hente inn nye inntekter.

Lita ordliste — «gresk» omsett til norsk

Netto driftsresultat

Det som er att av årets inntekter når alle rekningar og renter er betalte. I 2025 gjekk Alver i **minus** (–1,0 %) — tredje året på rad. Det tyder at kommunen brukte meir enn han tente, og måtte ta av sparepengane.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — pengar som i prinsippet kan brukast når noko sviktar. Målt i prosent av årsinntekta. Alver: berre 5 % — nær tomt, og utan noko fond eller arv bak.

ROBEK

Eit statleg «register» over kommunar i økonomisk ubalanse. Hamnar ein kommune her, må staten godkjenne store budsjettavgjerder — kommunen mister mykje sjølvstyre over økonomien. Alver er «på veg inn i ROBEK» dersom utviklinga ikkje snur.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens reknestykke for kva ein kommune burde trenge, ut frå kor mange barn, unge og eldre han har. Det gjer det mogleg å samanlikne Alver rettferdig med heilt ulike kommunar — og det er dette som viser at Alver bruker meir enn forventa på dei fleste tenestene, mest på eldreomsorg.

Netto lånegjeld

Kommunens «bustadlån». Alvers gjeld tilsvarer rundt 86 % av ei heil årsinntekt.

Eigedomsskatt på bustad

Ein skatt kommunen kan velje å krevje inn på bustader. Alver har det berre på næring, ikkje på vanlege bustader — ei mogleg inntekt som ligg ubrukt.

Endelege tal

2025-tala er no endelege (reviderte), publiserte av SSB 16. juni 2026, og er hovudåret i dette heftet. 2024-tala står att som samanlikning. Alle hovudkonklusjonar byggjer på endelege tal.

Kvar kjem tala frå?

Alt byggjer på opne kjelder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Alvers eigne årsrapportar og budsjett, statlege tilsyn og lokalavisa (Avisa Nordhordland). Kvar einaste talpåstand er sporbar til kjelda. Ein ærleg presisering: nokre av tala (lånegjeld, fordelinga per sektor, sjukefråvær per sektor) var ikkje mogleg å hente direkte frå kommunens årsmelding, fordi sidene ikkje let seg lese maskinelt — det er opplyst i den tekniske rapporten.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tal i millionar kroner der anna ikkje er sagt; hovudår 2025 (2024 som samanlikning). Viktig presisering: når analysen seier at noko kostar «meir enn forventa», tyder det ikkje «sløsing» — det kan vere ein indikasjon på effektiviseringspotensial som krev strukturendring, til dømes å samle små einingar. Poenget er at vala bør takast med opne auge, og at nokon må seie kva som skal betale for kva — særleg når kommunen nærmar seg statleg økonomisk kontroll.